

Це маленьке дивне НЕ дуже вразило мене

Удосконалення орфографічної навички правопису «не»

Світлана ДЕМ'ЯНЕНКО, викладач-методист Університетського коледжу Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Сучасний підхід до актуальної проблеми підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців зосереджується на формуванні готовності студентів до професійної діяльності, яку забезпечують сукупність ключових, загальних і спеціальних компетенцій, з-поміж яких мовнокомунікативна професійна компетенція посідає одне з найважливіших місць. Спостереження за спілкуванням студентів коледжу та аналіз різного типу тренувальних та контрольних-перевірочних робіт з української мови засвідчують, що мовлення студентів І курсу є недосконалим, «засмічене» мовними покручами, наявні порушення орфографічних, орфоепічних, синтаксичних, стилістичних норм.

Невід'ємною рисою сучасної української літературної мови є нормативність. Дотримання мовних норм, зокрема орфографічних, не лише полегшує письмове спілкування, а водночас є свідченням належної мовної культури.

Необхідною умовою формування у студентів орфографічних умінь і навичок є здатність бачити орфограми, оперативно визначати їх у вживаних словах. Студенти припускатимуться значно меншій кількості помилок, якщо вмітимуть зосереджувати свою увагу на структурі слова, відчуватимуть проблемні місця, знатимуть особливості мовних явищ, які становлять зміст орфограм. Такі вміння, безперечно, формуються на основі теоретичних знань та практичних навичок.

Для удосконалення орфографічної грамотності студентів доречним є використання орфографічних правил, що активізує розумову діяльність студентів. На цьому етапі широко знаходять своє застосування алгоритми, за допомогою яких обґрунтовується правильне написання. Але для того, щоб зробити студентів зацікавленими учасниками навчального процесу, доречно широко застосовувати проблемно-пошукові методи здобування знань. Тож вивчення орфографії має носити проблемний характер: постійно зацікавлювати студентів, спонукати їх до творчої праці, шукати й знаходити розв'язання тих чи інших поставлених завдань, а метод тренувальних вправ має сприяти виробленню таких орфографічних умінь і навичок, за допомогою яких реалізувався б принцип свідомості й автоматизму.

Засвоєння орфографії успішніше тоді, коли воно здійснюється на широкій лексичній базі. Тож для успішного навчання орфографії велике значення має якість дидактичного матеріалу. Цікаві, різноманітні за змістом словосполучення, речення й тексти зміцнюють

орфографічні навички і разом з тим підвищують рівень знань і загальний розвиток студентів.

У системі тренувальних вправ з орфографії велике місце посідають диктанти, які зазвичай, використовують для формування пунктуаційних навичок. Для закріплення знань з фонетики, лексики, граматики активно мають застосовуватися словникові вибіркові диктанти.

Систематизуючи погляди науковців стосовно зазначеної проблеми, можна виокремити кілька важливих етапів вироблення у студентів орфографічних навичок. По-перше, це з'ясування правильного варіанта вживання слова, приведення лексеми у відповідність до літературних норм. Другий крок – визначення та формулювання орфограми та відповідного орфографічного правила. Наступний – виконання різних завдань, спрямованих на практичне застосування орфографічних знань. І, врешті-решт, корекція орфографічних умінь і навичок.

НЕ – найчастіше вживана частка, яка може вживатися з різними частинами мови. У той же час вона може бути співзвучна з префіксом не-. Їх написання регулюється низкою правил.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Як писати в словах складний префікс недо... – разом, окремо чи через дефіс?

Цей префікс означає дію, стан або якість, що виявляються в процесах, ознаках і предметах неповною мірою: недобачати, недовиконувати, недоїдати, недоказувати, недолюблювати, недооцінювати, недочувати; незрозумілий, недоказаний, недооцінений, недописаний, недорослий, недосолений, недочутий; недобиток, недоїдок, недокрів'я, недоліток, недорід, недостача, недосяжність, недотепа, недоук, недоторканність. Він пишеться разом, у тому числі з дієсловами. Не плутати з часткою не, що пишеться окремо з дієсловами, які мають префікс до й означають доведення дії до кінця. Недокинув камінь до воріт, але не докинув дров у піч; недочував, але не дочув моїх слів.

Перехідні дієслова з префіксом недо- керують родовим і знахідним відмінками: недобрати два бали, недобрати яблуку. Форма родового відмінка вживається тоді, коли кількісне значення не конкретизується.

УМІЙТЕ РОЗРІЗНЯТИ!

Недружний – недружній

Недружний – незгуртований, неодностайний. Недружний колектив. Недружна родина.
Недружній – ворожий, неприязний. Недружній тон. Недружнє ставлення.

Неправильний – невірний

Неправильний – який не відповідає певним нормам, істині; помилковий, хибний. Неправильні методи, неправильні уявлення, неправильна відповідь. Ненормативним є вживання у розумінні «помилковий» слова невірний (невірне рішення, невірне тлумачення). Треба: неправильне рішення, неправильне тлумачення.

Некорисливий – некорисний

Некорисливий – той, хто не прагне до наживи, власної вигоди (про людину).
Некорисний – який не дає користі. Некорисні дії.

Неабиак – не абиак

Неабиак, прислівник. Надто, дуже добре. «Нам щастить неабиак» (Іван Франко); «Ними неабиак пишалися діти» (Михайло Стельмах); «Коли ведмежа піросло, воно зірвалося з ланцюга й неабиак подряпало нічного вартового» (Леонід Смілянський); «Він ухевкався неабиак» (Олесь Гончар).

Не абиак, частка з прислівником. «А річки! Скільки їх тут! Не абиак в'юняться, а, здається, закручуються вигадливими петлями» (з журналу); «Коли дівчата приходять на досвітки, то вони сідають не абиак – хто де попало, а на це все ведеться особливий порядок» (з журналу).

Нездужати – не здужати

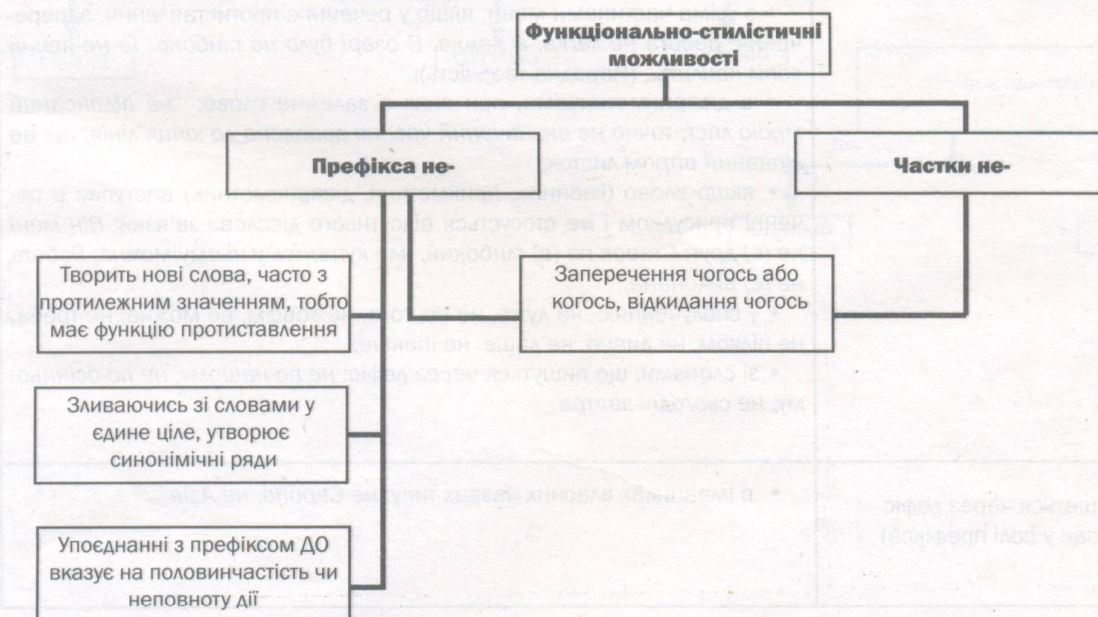
Нездужати – хворіти. «Нездужає Катерина, ледве-ледве дише» (Тарас Шевченко).
Не здужати – бути нездатним щось зробити; не змогти.
«Не здужав вчасно виконати ваше прохання» (з листа).

Який синонім у слова невпопад?

Невлад.

Нескінчений – нескінченний

Нескінчений – незакінчений, незавершений. Нескінчена робота.
Нескінченний – той, що триває дуже довго; безконечний. Нескінченні балачки.

Правопис НЕ з різними частинами мови

Позиція, яку займає НЕ	Правило, приклади
Не пишеться разом (виступає у ролі префікса , інколи – частини кореня)	<ul style="list-style-type: none"> якщо слово будь-якої частини мови без не не вживається: нездра, небіж, невістка, небога, нежить, ненависть (іменники); неозорий, негайний, невпинний, недбалий, непохитний, ненаситний, незліченний, нескінченний, незрівнянний (прикметники та дієприкметники); нехтувати, ненавидіти, невгавати, непритомніти, нестямитися, незчутися, неволити, непокоїтися (дієслова); ненароком, недаремно, нехайно, недарма, невдовзі, невпинно, негадано, незабаром, нехотя (прислівники); коли не надає слову протилежного значення, яке можна замінити синонімом (іменником, прикметником, прислівником) без не: недруг (ворог), небезпека (загроза), неволя (тюрма, заслання); недалекий (близький), невеселий (сумний); невиразно (туманно), неважко (легко); у складі префікса недо- зі значенням неповної якості чи неповноти дії, стану: недооцінка, недоїдок, недокрів'я, недолік, недотепа, недоторканність; недодержаний, недозрілий, недоказаний, недовиконаний; недочувати, недобачати, недоказувати, недоплачувати; якщо при дієприкметниках і прикметниках є слова дуже, вельми, надзвичайно, надто, що підсилюють якість: дуже неухвальный студент, надто необдуманий вчинок, вельми невдалий захист, надзвичайно негарний краєвид; при стверджуванні: дорога неблизька; із деякими займенниками: неабихто, неабищо, неабиякий; із деякими службовими частинами мови: нехай, невже, незважаючи на, неначе, немов, немовби, немовбито, а також заперечне присудкове слово нема: Обернувся я до хати – нема в мене хати (Тарас Шевченко)
Не пишеться окремо (виступає у ролі заперечної частки)	<ul style="list-style-type: none"> у переважній більшості з дієсловами і дієприслівниками, займенниками та числівниками: не читає, не пише, не малює; не поспішаючи, не готуючи, не пускаючи; не той, не він; не п'ять, не десять; з усіма частинами мови, якщо у реченні є протиставлення, заперечення: робота не легка, а важка. В озері було не глибоко. То не ясний сокіл квилить. (Народна творчість); з дієприкметниками, при яких є залежне слово: не підписаний мною лист; точно не визначений час; не доведена до кінця лінія; ще не зірваний вітром листок; якщо слово (іменник, прикметник, дієприкметник) виступає в реченні присудком і не стосується відсутнього дієслова-зв'язки: Він мені не (є) друг; Ставок не (є) глибокий, але купатись у ньому можна; Робота не (є) виконана; у сполученнях: не дуже, не від того, не зовсім, не можна, не треба, не цілком, не дивно, не лише, не інакше; зі словами, що пишуться через дефіс: не по-нашому, не по-осінньому, не сьогодні-завтра
Не пишеться через дефіс (виступає у ролі префікса)	<ul style="list-style-type: none"> в іменниках власних назвах типу: не-Європа, не-Азія

АЛГОРИТМ ПРАВОПИСУ НЕ

